

2. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М. : Просвещение, 1991. – 74 с.
3. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні. – К. : ФО-П Придатченко П.М., 2007. – 336 с.
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко, І. О. Білозерська та ін. ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : А. С. К., 2012. – 308 с.
5. Рибаків В. Дистанційне навчання дітей-інвалідів: потреба і можливості / В. Рибаків // Соціальне партнерство. – 2005. – №11(12). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/ribakov>.
6. Саламанкская декларация и рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. – Саламанка, Испания. – 7-10 июня, 1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984/098427rb.pdf>

ТЕАТРАЛЬНИЙ КОД ТВОРЧОСТІ Д. БЕНЬЯНА

Ольга Шикиринська

к.філол.наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Україна)

Феномен театральності в мистецтві і культурі посідав важливе місце в існуванні цивілізації з давніх часів. В античності він уособлювався в язичницьких містеріях, обрядових ходах, «Великих Діонісіях» і, власне, у формуванні драматургії як літературного жанру. За доби середньовіччя з'явилися християнські містерії, «покаянні ходи», церемонія «спалення суєт» (що і сьогодні представлена в європейській культурі традицією викидання старих речей перед Різдом) і, паралельно, виокремилися специфічні риси європейської народної сміхової культури. В епоху Відродження та бароко особливої популярності набули бали-маскаради та карнавали.

Карнавал, за визначенням знаного одеського культуролога Марка Найдорфа, це «вид всенародно-майданного свята, веселощі та сміх якого живиться глибоко архаїчним почуттям двоїстого («амбівалентного») сенсу всього, що складає життя»

[8]. В сучасних студіях широко вживаним є розуміння ігрового начала як важливого явища культури, в якій позиція *homo ludens* (Й. Гейзінга) є проявом особистої свободи [4]. Феномен карнавалізації, який М. Бахтін потрактовує як «евристичний принцип, що дозволяє відкрити нове і до цих пір небачене» [2], є невід'ємною частиною літературної свідомості людини Нового часу.

Виникнення й еволюція карнавалу як культурного феномену і пов'язаного з ним явища театралізації літератури за доби бароко утілилися в концепції *theatrum mundi* (театр світу), із розумінням світу як витвору мистецтва. Ця теза сягає корінням філософсько-естетичної вислову давньоримського літературного діяча початку нової ери Гая Петронія «*Mundus universus exercet histrioniam*» («Весь світ займається лицедійством»). Вислів «*Totus mundus agit histrionem*» («Весь світ грає комедію») прикрашав фронтон театру «Глобус», до якого належав В. Шекспір (1564-1616). Її перефразування знаходимо у блискучому монологу Жака (Шекспір, комедія «Як вам це сподобається», акт II, сцена VII): «*All the world's a stage, / And all the men and women merely players; / They have their exits and their entrances; / And one man in his time plays many parts, / His acts being seven ages...*» («Весь світ є великою сценою, / І всі чоловіки й жінки лише актори; / У них свої є виходи й уходи; / І одна людина свого часу грає багато частин...») [11] (підрядковий переклад мій. – О.Ш.).

Художня мова епохи бароко як інтегратор відповідної культури представлена підкресленою, навмисно театральною ускладненістю образів, їх піднесеністю та химерністю, скерованими на афектацію почуттів реципієнта. Численні алегорії, символи, декоративність та ускладнена метафоричність утворюють фундамент театральності барокового мистецтва слова. Трагічне світовідчуття культурного героя цієї доби продукує появу таких основних мотивів барокової естетики як сон, марення, двійництво, духовна подорож, створення містерії смерті (від пограничного існування між землею та потойбіччям до естетики «танцю смерті»).

Феномен театральності в літературі сьогодні є предметом активного дослідження російських літературознавців (Наталя Заварніцина [5], Катерина Полякова [9], Катерина Шевченко [10] й ін.). Їх методологічну базу складають концепції Р. Барта про знакову систему художнього твору [1], М. Бахтіна про карнавал як онтологічну категорію в контексті карнавального начала людської свідомості [2]. Поняття «театрального коду» як термін семіології активно впроваджувався Ю. Лотманом в контексті загального поняття культурного/художнього коду літератури [8]. Під театральністю прози ми

розуміємо наявність у ній властивого драматургічним жанрам способу особливого, «сценічного» розгортання дії та зображення характерів, елементів в тексті акторства, блазнівства, «театрального хронотопу» (М. Бахтін), «насиченості знаків та вражень» (Р. Барт).

Англійська література XVII ст. є яскравою сторінкою у розвитку національної літератури. Цивілізаційні і культурні зміни Нового часу пов'язані зі становленням нової картини світу та нового світовідчуття людини, що починає «впізнавати себе» у складному часі, в який увірвалися безкомпромісні буржуазні відносини. Культурний код розвитку європейських країн формує барокове світовідчуття у складних взаємовідносинах з ідеологією Ренесансу та класицизму.

Яскравими представниками літературного бароко в Англії став Джон Беньян (John Bunyan, 1612-1688) Філософсько-релігійний характер художнього доробку Дж. Беньяна обумовив дидактичний стиль викладу основних ідей. Коло актуальних питань його творчості становлять виклики, пов'язані з його місіонерської діяльністю: взаємовідносини Людини і Бога, шляхи спасіння, спроби пошуку власного «Я» у мінливому світі, шляхи досягнення щастя, духовна подорож, візіонерство. Відтак обумовленим є і звернення до відповідних жанрових форм: алегорична повість, притча, байка, лірика, елементи проповіді та соціальної сатири.

Театралізація художнього дискурсу також є виразною рисою творчості Дж.Беньяна. Театральний код прози англійського письменника розкривається передусім через фігурування абстрактних понять в якості героїв творів, що було прикметною рисою середньовічної драматургії.

Англійський середньовічний театр XIV-XV ст.ст. представлений яскравими взірцями християнських містерій в усій повноті їх різновиду: «гра» (play, ludus, gamen), мораліте (morality) і міраклі (miracle), які мають суто англійську назву цих п'єс «педжент» (pageant), що означає спеціальний двоповерховий «візок», верхня частина якого була імпровізованою сценою. Як свідчать дослідники (Н. Богодарова, Д. Іванов), давньоанглійські містерії як і всі західноєвропейські твори цього жанру, мали спільну сюжетну основу – Старий і Новий Заповіти і виокремлюють деякі суто англійські риси: відсутність сюжетів т.зв. апостольського циклу; незначна кількість вставних сцен, а відтак і значно слабкіший фарсовий елемент сюжетів; обов'язкове музичне супроводження п'єс гімнами, псалмами, акафістами й ін. як наочне підтвердження літургічних витоків драми [3], [6].

Персоніфіковані абстрактні образи стали героями найбільш знаної повісті Дж. Беньяна «Шлях паломника», ніби запрошуючи читача у світ середньовічної

містерії-мораліте – різновиду літургічної драми, в якому уособлення застосовувалося до моральних якостей на кшталт Віра, Надія, Совість, Слухняність, Працьовитість, Пияцтво, Скупість, Насолода, Лестощі, Обжерливість, Відплата тощо.

Власні імена взагалі відсутні у повісті Дж. Беньяна «Шлях Паломника». Головні герої – Християнин та його дружина Християна, які незалежно одне від одного проходять свій власний шлях до спасіння. Мешканці міста Загибель, вони почергово залишають його через Тісні врата і стають на паломницький шлях. Їх сусіди Впертий та Зговірливий зневірилися в обраному Християнином шляху, побачивши непрохідне багно зневіри перед Тісними вратами, що ведуть до нового рівня свідомості. Мирський Мудрець спокушає Християнина залишитися у селищі Благодрав'я та потоваришувати з людиною на ім'я Законність. Герой ледь встигає не підпасти під смертельні стріли прислужників Вельзевула, що настигали тих, кого спіткають сумніви під Тісними Вратами до нового життя.

Ідучи вузьким та не прикметним шляхом Істини, прокладеним патріархами, пророками, Христом та його апостолами, Християнин досягає пагорба з Хрестом та позбавляється тягара гріхів. Там його привітали три янголи, одягнули у святкове вбрання та вручили Ключ Божественної Обітниці та свиток з печаткою, щоб був перепусткою до Небесного Граду.

Такі герої як Формаліст, Лицемір, Боязкий, Недовірливий малодушно обирали легкі шляхи по дорозі до Небесного граду, а відтак не змогли його дістатися. Одни зникли на шляхах Небезпека та Загибель, інші малодушно повертали назад.

Випробування Християнина продовжилися перед входом до чертогу Величі як необхідність укріпившись вірою пройти повз двох грізних левів, після чого він був ви нагороджений спілкуванням з Мудрістю, Благочестям і Милосердям про велич Божественного плану. Спорядившись бронєю і зброєю, що не старіє й незношується довіку, він успішно долає янгола безодні Аполліона в долині Приниження; не спокушається приманливим вертепом Язичництва і Папства у долині смертної Тіні, суцільно усіянною кістками подорожніх, які попалися в їх лапи; пройшов випробування в місті Суєта, в якому цілодобово працює ярмарок спокус. Продавці Ярмарку Суєт, освітленого зловісним багряним світлом, невтомно зваблювали подорожніх різноманітним товаром: домами, посадами, титулами, пристрастями, цілодобовими видовищами крадіяства, вбивств, клятвoporухень та плотських утіх. За неприйнятне ставлення Християнин та його супутник Вірний потрапили під суд Заздрості, Забобону і Догідництва. Вірний був жорстоко страчений у місті Суєт, а

Християнин врятувався втечею в супроводі Того, хто сподівається, приголомшеного стратою благочестивої людини.

Випробування віри продовжилися в палаці Сумніву катуваннями великана Відчай, який закликав подорожніх накласти на себе руки та покінчити зі стражданнями. Подолавши перешкоду у вигляді Спокусника-Лжеапостола та смертельні води бурхливої ріки країни Єднання, друзі нарешті дісталися Небесного Граду, де їх привітало піснями янгольське воїнство.

У видінні Християнину відкрилася доля його дружини Християни, яка після уходу свого чоловіка пошкодувала, що не послідувала за ним та позбавила себе і дітей можливості потрапити до Життя Вічного. Її шлях був набагато легким, оскільки її супроводжувала Любов, наділяючи неабиякою силою долати перешкоди: не зважати на вмовляння/висміювання сусідок, переслідування велетнів та чудовиськ. Вона була нагороджена супровідником на ім'я Дух Мужності, який допоміг впоратися з усіма небезпеками, піклуватися про достойну долю для дітей і онуків. Серед дивних садів країни Єднання, Християна отримала звістку від ангела про скору зустріч з чоловіком і в установленний термін вступила в річку Смерті, після чого на колесниці прибула в Небесний Град [12].

Властива середньовічній містерії трирівнева структура часопростору (*небо-земля-пекло*) органічно перейшла в барокову драму і знайшла своє відображення в повісті «Шлях Паломника» Беньяна, що, як бачимо, генетично пов'язана з образною системою літургійної драми-мораліте. *Небо* уособлює образ Небесного града, якого прагнуть дістатися благочестиві люди, але тільки обрані, сильні духом і вірою отримують в ньому життя вічне. *Земля* зображається цариною зваб і спокус, де переважають хибні цінності, слідування яким веде до втрати своєї душі й надії на спасіння. Власне, вже на землі розташовано замок Вельзевула, з якого його прислужники влучають смертоносні стріли по шукачах справжньої віри. *Пекло* поглинає заблудші душі, не даючи їм шансу на відродження. Образ пекельних врат передає жах від перебування поблизу примарного онтологічного простору, пов'язаного з уявленням про потрапляння до вирви пекельних мук за ведення грішного життя. За думкою автора, саме на землі людина має зробити свій вибір між пеклом та раєм.

Як проповідник англійської протестантської церкви, Дж. Беньян робить окремий акцент на хибній, з його точки зору, поганській або католицькій вірі, втіленій в образах вертепа Язичництва і Папства. Як людина, що потерпала від гонінь за протестантські умонастрої та більшу частину свідомого життя провела за

гратами, де й написла повість про духовну подорож Паломника, автор був одержимий своєю месіанською роллю та зміг у яскравій художній формі передати горіння реформаторською релігійною ідеєю та надихнути на подвиг слідування їй своїх сучасників та наступні покоління читачів.

Таким чином, бачимо, що художній доробок Дж. Беньяна сягає корінням літургійної середньовічної драми-мораліте. Традиційний для середньовічної поетики концепт неба розкривається у понятті *Небесного граду*, в якому живуть праведники, що змогли уникнути спокус цього світу. Характерно, що їх життя у потойбічному світі вельми нагадує життя багатіїв земного світу: після перетинання річки смерті Християну відвозять до граду на шикарній колесниці, подружжя перебуває у захищеному місті, співає християнські пісні, тобто отримує цілком земні задоволення. Таким чином, уявлення англійського проповідника про спасіння обмежені середньовічною тезою про гріховність плоті і зводяться до картини реалізації земних радощів на неземному, безплотному рівні.

Окрему роль в творах Дж. Беньяна вставні оповідання (притчі, байки, спогади), які виконують роль інтермедій, несуть виразну дидактичну функцію. Автору також властиві й різноманітні прояви «авторської маски» та вибудовування певних «масок» своїх персонажів. Образ Християнина є виразною іпостасью Дж. Беньяна, а Християни – його земній дружині.

Театральність художнього дискурсу Дж. Беньяна також обумовлена і специфікою барокового світовідчуття, типовим характером театралізації художнього образу у бароковому художньому мисленні, що в європейській художній практиці уособилися в тезах «світ як театр» (Шекспір), «життя як сон» (Кальдерон) й ін. Зникненню межі між театром та життям сприяла й організація державних заходів і церемоній як театралізованих дій, суворе слідування правилам етикету. Актуальні для барокової естетики мотиви дісгармонічності світу і розгубленості в ньому людини ефектно розкриваються засобами театралізації художнього дискурсу. Театральність як форма специфічного буття культури і явище художнього дискурсу у творах недраматичних жанрів дозволило створити принципово новий тип художньої творчості, пов'язаний з феноменом театралізації літературної свідомості.

Встановлення драматичних елементів у творах Дж. Беньяна, які за своєю жанровою ознакою не є драматичними як такі, дозволяє вибудувати властиву загальноєвропейському простору складові парадигми барокового художнього мислення: героями стають філософські ідеї та образи, асоціативно-смилова гра з

якими є не тільки специфічною рисою індивідуального художнього методу митців, але й дозволяє встановити моделі філософсько-релігійної картини світу в рамках театралізованої художньої думки. Характерними особливостями цих моделей є ігрова трансформація часопросторових пластів дійсності, їх взаємопроникнення, уявлення про ілюзорні форми буття, яке асоціюється з постановним, театральним простором.

Література:

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Пер. с фр., сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 444 с.
3. Богодарова Н. А. Театр мистерии и город в Англии в XIV – первой половине XVв. (К вопросу о культуре английского средневекового города). Средние века. – Вып. 39. – 1975. – 179 с. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://annales.info/evrope/england/misterii.htm>
4. Гейзинга Й. Homo Ludens: Статьи по истории культуры / Пер., сост. и вступ. ст. Д. В. Сильвестрова. – М. : Прогресс – Традиция, 1997. – 416 с
5. Заварницина Н. М. Художественная специфика феномена театрализации в русской прозе 1920-х – начала 1930-х годов: Автореферат дис. на соискание ученой степени к.филол.н. по спец.: 10.01.01 – русская литература. Воронежский гос. ун-т, 2013. – 23 с.
6. Иванов Д. Из истории английского театра / Д. Иванов. – Иностранная литература, 2014. – № 5. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/inostran/2014/5/iv1.html>
7. Лотман Ю. М. Избранные статьи: Собр. соч. В 3-х т. Т. 1.: Семиотика культуры и понятие текста / Ю. М. Лотман. – Таллинн : Александра, 1992. – С. 129-132.
8. Найдорф Марк. Введение в теорию культуры. Историко-культурный процесс / Марк Найдорф. – Одесса : Optimum. 2004. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/marknaydorftexts/process/glava-3>
9. Полякова Е. А. Поэтика драмы и эстетика театра в романе «Идиот» и «Анна Каренина». – М. : РГТУ, 2002. – 328 с.
10. Шевченко Е. С. Эстетика балагана в русской драматургии 1900-х -1930-х годов / Е. С. Шевченко. – Самара : Изд-во СНЦ РАН, 2010. – 484 с.

11. The Complete Works of William Shakespeare. «As You Like It». – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/asyoulikeit/full.html>

12. Bunyan J. The Pilgrim's Progress from this World to that Which is to Come. The Second Part, Delivered under the Similitude of a Dream, Wherein is set Forth the Manner of the Setting out of Christian's Wife and Children, their Dangerous Journey, and Safe Arrival at the Desired Country / J. Bunyan. – London : Printed for Nathaniel Ponder, at the Peacock in the Poultry, near the Church, 1684. – 110 p.

STRATEGIES IN TEACHING STUDENTS HOW TO AVOID PLAGIARISM

Tatyana Shilyaeva

Izmail State University of Humanities (Ukraine)

Academic integrity and culture are new concepts for the Ukrainian system of education. In the world this term has already been known for more than a century. Academic integrity is central to higher educational reform. For Ukraine, reforming a system of higher education represents a unique challenge, given its history and present state of affairs. It will take a lot of efforts to create and maintain the culture of integrity in our country's educational establishments. Ukrainian teachers agree that rates of cheating among our school and college students are high and increasing. The cases include misdemeanours such as bringing mobile phones into exams, using concealed notes, paying teachers or external firms to write term papers, plagiarism from internet sources and copying coursework from peers. Students think cheating is commonplace and is not a serious transgression. New technologies have also made it easier to cheat. While grading the students' works teachers come across incorrectly paraphrased or copied sections of text from books or the internet. The factors that may influence students' cheating and plagiarism are time and grade pressure, negative personal attitude to a subject or teacher, lack of knowledge and preparation and others. Raising the level of student academic integrity should be among our highest priorities.

The International Center for Academic Integrity (ICAI) identifies six values and characteristics composing the core of academic integrity: honesty, trust, fairness, respect, responsibility, and the courage to act in the face of adversity [5, p. 16].